

## Гартаючы старонкі гісторыі

*Першую сусветную вайну на працягу многіх гадоў настойліва выкрэслівалі з гістарычных аналаў. Абвясціўшы яе імперыялістычнай і чужой, ідэялагізаваныя гісторыкі не бралі ў разлік, што гінулі на ёй жыхары нашых тэрыторый. На розных падліках на фронт было мабілізавана ад 750 да 900 тысяч беларусаў, пад германскую акупацыю трапілі тэрыторыі, на якіх пражывала да 3,5 мільёна насельніцтва Беларусі, пры тым што ўсяго налічвалася, згодна з перапісам 1913 года, сем мільёнаў. Ці не кароткая памяць пра гэту трагедыю паспрыяла пачатку Другой сусветнай вайны. Многія сучасныя гісторыкі ўслед за лордам і аўтарытэтным палітычным дзеячам Уінстанам Чэрчылем схіляюцца да думкі, што была адна трыццацігадовая Сусветная вайна, не падзяляючы яе на Першую і Другую.*

*Аб тым, што памяць нікуды не знікае, рана ці позна трагічныя падзеі нагадаюць аб сабе ці рэхам новых канфліктаў, ці прарослымі з зямлі жалеза-бетоннымі ўмацаваннямі і бліндажамі. Сведчаннем гэтага павінна была паслужыць фотавыстава “Нябачныя помнікі Вялікай вайны” старшыні клуба «Светосіла» з Паставаў Андрэя Мацуры. Фотамайстар апошнім часам імкнецца праз сваё бачанне занатаваць рарытэты і артыфакты, што засталіся на працягу ўсёй 400-кіламетравай лініі фронту, крывавай ранай прарэзаўшай Беларусь.*

Пра вяртанне гістарычнай памяці, вартаснае ўшанаванне ахвяр той забытай вайны ішла гаворка на пасяджэнні “круглага стала”, прысвечанага 100-годдзю з дня пачатку гераічнай абароны Смаргоні. З уступным словам выступіў доктар гістарычных навук, прафесар Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта Аляксандр Нечухрын. Слынных навукоўцаў, мясцовых краязнаўцаў і даследчыкаў прывіталі першы намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення ідэялогіі аблвыканкама Аляксандр Вярсоцкі і старшыня райвыканкама Генадзь Харужык. Лейтматывам выступлення намесніка старшыні райвыканкама Генадзя Бычко стала тэма адвечнага болю беларусаў, якім не пашчасціла жыць на скрыжаванні важных шляхоў і быць шчытом Расійскай імперыі на заходнім напрамку. Між іншым менавіта так “Западный щит Российской империи. 1915-1917» называецца кніга, выдадзеная Вячаславам Бандарэнкам пры фінансавай падтрымцы латвійскага прадпрымальніка Арбі Індарбаева. Прэзентацыя гэтага выдання гістарычнай рэканструкцыі падзей 1915-1917 гадоў адбылася падчас пасяджэння “круглага стала”.



Дваццаць навукоўцаў, краязнаўцаў, гісторыкаў з Беларусі, Літвы, Расіі заявілі аб сваім удзеле ў “круглым stole”, і такім чынам мерапрыемства набыло статус міжнароднага. Аб

тым, якія весткі, дакументы захаваліся ў сховішчах Дзяржаўнага гістарычнага архіва, апавядаў дырэктар Дэпартамента па архівах і справаводства, Міністэрства юстыцыі РБ Уладзімір Адамушка. Пераважна гэта копіі царскіх маніфестаў, справы аб рэквізіцыі хатняй жывёлы і фуражу для патрэб царскай арміі ў мясцовага насельніцтва. Захаваліся дакументы, што сведчаць аб рэпрэсіях у дачыненні да жыхароў прыгранічных тэрыторый без расійскага грамадзянства. Калі па законах ваеннага часу пачынае жыць мірнае насельніцтва, то наступствы бываюць самыя непрадказальныя і жалобныя.

Кіраўнік Росархіва, член прэзідыума Савета Расійскага гістарычнага таварыства Андрэй Артызаў зачытаў прывітанне ўдзельнікам пасяджэння ад старшыні Дзяржаўнай Думы Сяргея Нарышкіна. Апавядаючы пра сайт ваенна-гістарычнага архіва і пра іншыя інтэрнэт-праекты, дзе можна адшукаць неабходныя дакументы Першай сусветнай вайны, у тым ліку і картатэку георгіеўскіх кавалераў, Андрэй Мікалаевіч звярнуўся да гісторыкаў з заклікам “заканчваць грамадзянскую вайну і падзел на чырвоных і белых”, дзеля аднаўлення гістарычнай справядлівасці. У гэтым жа кантэксце прагучала выступленне старшыні літоўскай грамадскай арганізацыі «Институт военного наследия» Юрыя Тракшаліса.



На падставе аналізу ваеннай тактыкі і стратэгіі распавядаў пра авантурныя рашэнні царскай Расіі, праз якія вайна набыла зацяжны характар, доктар гістарычных навук, прафесар Аляксей Літвін. Дацэнт кафедры гісторыі Беларусі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта Святлана Сілова нагадала аб самаахвярным служэнні праваслаўных свяшчэннікаў на самых небяспечных участках фронту. Аб ролі інтэнданцкай службы распавёў начальнік ваеннага факультэта ГрГУ імя Янкі Купалы Лявонцій Паўлаў.

З цікавай інфармацыяй выступілі вядомыя на Сморгоншчыне краязнаўцы Уладзімір Прыхач, Уладзімір Багданаў, Барыс Цітовіч. Дырэктар Сморгонскага гісторыка-краязнаўчага музея Марына Кіроўская сваім выступам падвяла вынік пасяджэнню. Удзельнікі адзначылі высокі арганізацыйны ўзровень мерапрыемства.

**Ала СТРАШЫНСКАЯ.**

**Фота аўтара.**

**Удзельнікі “круглага стала.**

**Вячаслаў БАНДАРЭНКА пакідае аўтограф у кнізе, якую перадаў Сморгонскаму райвыканкаму, старшыня райвыканкама Генадзь ХАРУЖЫК, дырэктар музея Марына КІРОЎСКАЯ, намеснік старшыні райвыканкама Генадзь БЫЧКО.**